

IZAZOVAN POSLO:

MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O ORGANIZIRANOM
KRIMINALU I KORUPCIJI U BOSNI I HERCEGOVINI,
NA KOSOVU I U SRBIJI

SUPPORTED BY:

Federal Foreign Office

PUBLISHED BY:

BYRN

Uvod

Organizirani kriminal i korupcija su među ključnim izazovima s kojima se suočavaju društva Zapadnog Balkana, a posebno je korupcija najveći izvor nezadovoljstva među običnim građanima i glasačima.

Kao i u svakoj demokraciji, mediji imaju suštinsku ulogu kada govorimo o informiranju javnosti o ovim temama i definiranju javnih rasprava. Mjera u kojoj su mediji sposobni da to čine objektivno i nezavisno pomoći će javnosti da bolje razumije razmjere problema i da procijeni šta njihovi izabrani predstavnici i institucije, koji su zaduženi za održavanje vladavine prava, poduzimaju u borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije.

Tokom 2017. godine BIRN je sproveo regionalnu studiju, koja je ispitala kako mediji izvještavaju o organiziranom kriminalu i korupciji u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Srbiji.

Pored razmatranja *kako* mediji izvještavaju o ovoj temi, studija je takođe pokušala otkriti *zašto* mediji izvještavaju o organiziranom kriminalu i korupciji na određeni način. Konkretno, naša je studija pokušala identificirati izazove i ograničenja s kojima se suočavaju medijske organizacije širom regije kad je u pitanju izvještavanje o organiziranom kriminalu i korupciji.

KLJUČNI NALAZI

Pod pritiskom

Jedan od naših ključnih zaključaka u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Srbiji, jeste da vanjski pritisak, bilo da dolazi od političkih, poslovnih ili kriminalnih krugova, predstavlja važan faktor koji oblikuje i ograničava način na koji mediji izvještavaju o organiziranom kriminalu i korupciji. Istovremeno, način na koji se taj pritisak manifestira i ograničava rad novinara i medijskih kuća varira od jednog do drugog dijela regije.

Srbija se ističe kao najekstremniji slučaj gdje se medijski izvještaji o organiziranom kriminalu i korupciji većinom smatraju instrumentaliziranim

od strane vladajuće elite u njenim nastojanjima da zadrži moć metodama koje izlaze van okvira onoga što se može smatrati prihvatljivim u jednoj konsolidiranoj demokratiji.

Svrha ove instrumentalizacije nije samo da se vlada prikaže kao aktivno uključena u borbu protiv organiziranog kriminala i korupcije, nego, što je još i više zabrinjavajuće, da se napadnu i diskreditiraju suparnici, pa čak i saveznici, vladajuće partije. Ova instrumentalizacija medija isto tako služi i za vršenje pritiska na tužitelje i sudije s ciljem osiguravanja željenog ishoda u određenim predmetima.

Slična je situacija evidentna i u Bosni i Hercegovini gdje je jasno postojanje instrumentalizacije medijskog izvještavanja o organiziranom kriminalu i korupciji od strane niza političkih frakcija. Međutim, postoje razlike između situacije u Bosni i Srbiji. U Srbiji je medijsko izvještavanje o organiziranom kriminalu i korupciji pretežno instrumentalizirano od strane jednog političkog bloka, tj. vladajuće partije; u Bosni su različiti konkurentski politički blokovi uspješno instrumentalizirali različite segmente bosanskih medija.

Kada govorimo o izvještavanju o organiziranom kriminalu i korupciji, mediji na Kosovu su takođe izloženi vanjskom pritisku i uticaju koji potiču iz politike, kao i javnih i privatnih poduzeća. Međutim, čini se da ne postoje nikakvi jasni dokazi da je instrumentalizacija medijskog izvještavanja o ovim temama široko rasprostranjen fenomen. Pokazalo se da je pritisak na medije češće usmjeren ka *suzbijanju* izvještavanja koje bi moglo nanijeti štetu uticajnim političarima i poduzetnicima, nego poticanju izvještavanja o korumpiranim ili kriminalnim djelima suparnika, što se pokazalo kao čest slučaj u Bosni i Srbiji.

Pristup informacijama

Utvrđeno je da su poteškoće u pristupu informacijama i izvorima, bilo da se radi o zvaničnim ili nezvaničnim informacijama, još jedan ključni faktor koji ograničava sposobnost medija da izvještavaju o organiziranom kriminalu i korupciji širom regiona.

U sve tri zemlje novinari se rijetko žale na nedostatak *zakonskih* odredbi o pristupu informacijama koje posjeduju zvaničnici i institucije. Naprotiv, njihova se pritužba odnosi na to da su institucije *u praksi* često pasivne ili zatvorene kada je u pitanju komunikacija s medijima.

Jedan od važnih zaključaka BIRN-ovog istraživanja je da u sve tri zemlje postoji nedostatak ujednačenosti i dosljednosti u načinu na koji institucije i zvaničnici komuniciraju s medijima. Često i kada postoje zvanične strategije ili smjernice o tome kako institucije i zvaničnici vladavine prava trebaju komunicirati s medijima, te se strategije ne sprovode. Takvi propisi često ne postoje ili su nejasni.

Sve je ovo stvorilo jednu veoma neujednačenu sliku, gdje, na primjer, jedan sud ili tužilaštvo mogu biti vrlo otvoreni za medijske zahtjeve za informacijama, dok drugi mogu biti izrazito zatvoreni i ne reagirati na njih. U takvim slučajevima, naše je istraživanje pokazalo da lični kontakti i profesionalnost određene medijske kuće ili novinara takođe utiču na pristup informacijama, bilo pozitivno ili negativno. Ovakvo mišljenje je bilo naročito izraženo na Kosovu. Smatra se da tamošnji nezavisni novinari, koji se specijaliziraju u izvještavanju o predmetnim temama, imaju općenito bolji pristup informacijama od drugih.

Političko opredjeljenje određenih medijskih kuća predstavlja ključni faktor koji utiče na pristup informacijama i izvorima, kako zvaničnim tako i nezvaničnim. I zaista, ovo se pokazalo kao osobito važna determinanta pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini i Srbiji, dok prikupljeni podaci sugeriraju da to na Kosovu nije presudan faktor.

Dok su neki sugovornici na Kosovu tvrdili da mediji bliski vladi imaju bolji pristup informacijama i izvorima, intervjuirani su novinari većinom odbacili takve navode. Srbija je ponovo predstavljala ekstreman slučaj. Tamo je pristup informacijama, kako zvaničnim tako i nezvaničnim, bio snažno povezan s tim da li je određena medijska kuća bliska sa vladajućom partijom.

Zaista, mnogi od pojedinaca s kojima je BIRN obavio razgovore, otvoreno su govorili o postojanju “privilegiranih” medija, koji imaju prednost u pristupu informacijama. U Bosni i Hercegovini je izbila na površinu mnogo složenija slika. Političko opredjeljenje tamošnjih medijskih kuća utiče na pristup informacijama. Međutim, imajući u vidu mnogo nivoa vlasti i veli-

ki broj partija koje imaju mandate na različitim nivoima vlasti u Bosni, tek su malobrojne medijske kuće potpuno isključene iz mogućnosti pristupa informacijama.

Profesionalni izazovi

Ograničeni profesionalni i tehnički kapaciteti, skupa sa sigurnosnim pitanjima, predstavljali su zajednička ograničenja za medijsko izvještavanje o organiziranom kriminalu i korupciji prepoznata i u Bosni, na Kosovu i u Srbiji.

U nekim su slučajevima novinari iz Bosne i sa Kosova naveli strah za vlastitu fizičku sigurnost kao ograničenje za pisanje o organiziranom kriminalu i korupciji.

Konkretno, spomenuli su prijetnje koje dolaze iz kriminalnih krugova u njihovim zemljama ili strah od primanja takvih prijetnji. Zanimljivo je da su se takve pritužbe rjeđe čule od novinara iz Srbije, gdje se autocenzura pokazala kao značajnije ograničenje. Zajedničko ograničenje za novinare iz sve tri zemlje bio je strah od gubitka posla, ukoliko ne primjenjuju autocenzuru ili ustraju u pisanju o određenim temama povezanim sa organiziranim kriminalom i korupcijom.

Novinari i urednici u sve tri zemlje često su se žalili na nedostatak vremena i resursa koje bi mogli posvetiti izvještavanju o ovim temama. A to ih je pak spriječilo u detaljnijem istraživanju ili praćenju predmeta organiziranog kriminala ili korupcije.

Još jedan jasan problem bile su ograničene vještine, znanje ili ekspertiza mnogih novinara za izvještavanje o organiziranom kriminalu i korupciji. Međutim, mišljenja i opažanja o tom pitanju su se znatno razlikovala.

Značajan broj sugovornika intervjuiranih za BIRN-ovo istraživanje, a posebno onih iz redova policije, pravosuđa ili tužilaštva, izrazilo je mišljenje da novinarima često nedostaju profesionalne vještine za izvještavanje o organiziranom kriminalu i korupciji. Ovo je prepoznato kao ključna prepreka boljem izvještavanju o tim temama.

Mnogi novinari su se složili s takvim komentarima, ističući da su se često osjećali podkvalificirani za izvještavanje o organiziranom kriminalu i korupciji, a posebno kad su bili u pitanju složeni sudski postupci. Novinari koji rade za elektronske medije posebno su se žalili da nisu bili u mogućnosti da se specijaliziraju za određene teme, za razliku od nekih njihovih kolega u štampanim medijima.

Međutim, mora se naglasiti da se većina osoba intervjuiranih u sklopu BIRN-ovog istraživanja, bilo da se radilo o novinarima ili ne, složila da, iako postoji mnogo novinara koji nemaju profesionalne kapacitete za učinkovito izvještavanje o organiziranom kriminalu i korupciji, istovremeno postoji i mnogo odličnih novinara i u Bosni i Hercegovini, i na Kosovu i u Srbiji, koji su sasvim sposobni istraživati i izvještavati o ovim temama prema visokim standardima.

U tom kontekstu naročito su sugovornici iz Srbije izrazili mišljenje da, kakvi god da su profesionalni nedostaci srbijanskih novinara, to nije osnovni razlog za nedostatak kvalitetnog izvještavanja. Prije bi se moglo reći da su, na ovaj ili onaj način, oni izrazili mišljenje da su politički i drugi oblici pritisaka na medijske kuće ono što sputava dobre novinare, posebno u vodećim medijima, u obavljanju posla na profesionalan način. Slična su se mišljenja čula i u Bosni i na Kosovu.

METODOLOGIJA

BIRN-ovi nalazi i istraživanje predstavljeni u tri izvještaja za svaku državu temelje se na mješavini opsežnih intervjua i praćenja medija provedenih u prvoj polovini 2017. godine.

Opsežni intervjui su vođeni sa 72 pojedinca tokom pomenutog perioda. Od toga ih je 29 obavljeno u Bosni i Hercegovini, 22 na Kosovu i 21 u Srbiji. Među intervjuiranim osobama bio je čitav niz sadašnjih ili bivših sudija, tužitelja, policajaca, advokata, urednika, novinara, političara i stručnjaka. Većina intervjua obavljena je lično, dok su u nekim slučajevima, posebno na Kosovu, intervjui često obavljani putem e-maila. Uzdržali smo se od imenovanja intervjuiranih osoba, koje su zahtijevale da ostanu anonimne. U Bosni su svi intervjui vođeni pod uvjetom anonimnosti. Treba nagla-

siti da su izjave intervjuiranih osoba prenesene kao njihova mišljenja i opažanja, a ne kao dokazane činjenice.

Pored opsežnih intervjua, BIRN je takođe proveo detaljno praćenje medijskih izvještaja o istragama, hapšenjima i sudskim postupcima povezanim s organiziranim kriminalom i korupcijom u sve tri zemlje. Rezultati tog praćenja medija predstavljeni su u prilogima izvještajima za pojedine države, kao i u samim izvještajima, gdje je to bilo prikladno. Praćenje medija provedeno je od aprila do juna 2017., a obuhvatilo je po šest medijskih kuća u Bosni i Srbiji, te pet na Kosovu. Praćene medijske kuće odabrane su tako da uključuju reprezentativnu kombinaciju elektronskih i štampanih, te tabloidnih i netabloidnih medija.

O projektu:

Izveštaj je objavljen kao dio projekta “Ostvarivanje slobode izražavanja i otvorenosti državnih institucija u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Srbiji”. Projekat je implementiran od strane Balkanske istraživačke regionalne mreže – BIRN Hub, u partnerstvu sa BIRN Srbija i BIRN Kosovo, od aprila 2017. do januara 2018. godine, u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Srbiji. Projekat se sprovodi uz podršku Pakta za stabilnost Federalne kancelarije vanjskih poslova Njemačke.

Impresum:

Analitičari:

Miloš Damjanović (lider tima), Srećko Latal, Arben Ćirezi

Novinari:

Jelena Veljković, Adelina Ahmeti, Haris Rovčanin

Medija monitoring:

Tanja Maksić (lider tima), Denis Džidić, Perparim Isufi, Stefani Šovanec,

Koordinator projekta:

Marina Radenković

Koordinatori u zemljama regiona:

Kalina Simić, Jeta Lošaj, Erna Mačkić

Urednik na engleskom jeziku:

Matthew Collin

Web dizajn i razvoj:

Milomir Orlović, Branko Karapandža